

ПІСНЯ ПРО СЕБЕ

(переклад Леся Герасимчука)

Твір подано повністю.

1

Себе я оспівую, себе я славлю,
І що прийнятне для мене, приймете й ви,
Бо кожний атом, що належить мені, і вам належить.
Я блукаю й кличу душу свою,
Нахиляюсь, блукаючи навмання, розглядаю літню травинку.
Мій язик, кожний атом крові моєї створені з цієї землі,
з цього повітря;
Народжений тут від батьків, народжених тут від батьків,
теж тут народжених,—
Я, тридцятисемирічний, цілком при здоров'ї, нині розпочинаю цю пісню
І сподіваюся не скінчити до смерті.
Вірування та школи без господаря,
Відступивши на хвилю, вдовольняються тим, що є, але не забуті,—
їх прихищаю, правильні й хибні, хай говорять, як заманеться:
Природа без стриму сповнена сил первісних.

2

В оселях, в кімнатах повно парфумів, полиці заставлені ними,
Я вдихаю цей пах, знаю його та люблю;
І дистилят сп'янив би мене, але я не допущу до цього.
Атмосфера — це не парфуми, вона не має і присмаку дистиляту,
вона без запаху,
Я вустами її вбираю, я закоханий в неї довіку,
Я піду до берега біля лісу, роздягнуся, лишуся голий,
Я нестямно жадаю контакту із нею.

Пара подиху мого,
Відлуння, дзюркіт, приглушений шепіт, корінь любовний,
шовкова нитка, розгілля, виноградина,
Вдих мій та видих, биття серця, крові плин та повітря в легенях,
Дух зеленого та сухого листя, узбережжя, каміння темного в морі,
сіна в клуні,
Звуки вивергнутих моїм голосом слів, підхоплених поривами вітру,
Легкі поцілунки, обійми, рук затискання довкола,
Гра світла й тіні на дереві, коли похитується гілля розлоге,
Радість на самоті, чи в гаморі вулиць, чи в полі, на схилах пагорбів,
Відчуття здоров'я, трель полуднева, пісня про те, як я з ліжка
встаю і стрічаю сонце.
Ти гадав, що тисяча акрів — багато? Гадав: земля — це багато?
Ти так довго вчився читати?
Ти так пишався тим, що почав розуміти вірші?
Побудь цей день і цю ніч зі мною —
і ти заволодієш джерелом усіх віршів,
Твоїми стануть всі блага землі і сонця (а ще ж є мільйони сонць);
Ти більше не братимеш нічого з других чи третіх рук,
не дивитимешся мертвих очима,
не живитимешся привидами з книжок;
Ти й моїми не дивитимешся очима, і не з моїх рук братимеш все,
Ти сам слухатимеш усе, що довкола, сам відокремиш усе від себе.

3

Я чув, що балакали балакуни про початок і про кінець,
Але мова моя не про початок а чи кінець.
Ніколи не бувало більше зачатъ, ніж є нині,
Ані юності чи старості — більш, ніж нині,
Ані досконалості ніколи не буде більше, ніж є нині,
Ані раю, ні пекла не буде більше, ніж нині.
Спонука, спонука, спонука,
Вічна спонука світу: роди!
З імлі протилежні та рівні єства проступають,

завжди — матерія і зростання, завжди — стать,
Завжди сплетіння ідентичності, завжди відмінність,
завжди нове покоління.
Не варто про це говорити докладніше,
адже вчені й невчені відчують, що все це так.
Впевнено, твердо і прямо, кріпленням скуті могутнім,
Дужі, як коні, горді, палкі,—
Тут ми удвох стоїмо: я і ця таємниця.
Ясна й духмяна моя душа, ясне й духмяне все, що не моя душа.
Хто не має одного, той не має і другого; невидиме доводиться видимим,
Доки й воно невидимим стане і, в свою чергу, доведене буде.
Виставляючи краще, відділяючи краще від гіршого, вік дошкуляє вікові,
Я ж бо, знаючи цілковиту гармонію та безсторонність речей, мовчу,
поки сперечальники сперечаються, купаюсь і милуюся собою.
Вітаю кожний орган і все, що мені належить,—
чи будь-кому, хто щирий і чистий;
Жодного дюйма поганого, ані часточки дюйма, і жодна часточка дюйма
хай не буде любіша мені за іншу.
Я вдоволений,— дивлюся, танцюю, сміюся, співаю;
Обнявши мене, спить любов моя поруч всю ніч,
а досвітком потай відходить,
Кошки, вкриті білими рушниками, лишивши,
що собою виповнюють весь будинок.
Може — не приймати, не усвідомлювати, зір свій картати,
Щоб не проводжав її по дорозі,
А все розклав, вирахував до centa
Точну вартість одного й точну вартість двох і що по чім буде?

Стрічні й цікаві круг мене,
Перехожі, вплив на мене дитинства, району, міста, держави, де я живу,
Останні події, відкриття, винаходи, товариства, автори давні й нові,
їжа, одяг, приятелі, зовнішній вигляд, компліменти, податки,
Справжня чи уявна байдужість чоловіка чи жінки, що я люблю,

Хвороба когось із рідних чи моя власна, погані вчинки, втрати,
брак грошей, зневіра чи захват,
Битви, жахи війни братовбивчої, лихоманка сумнівних новин,
неждані події,—
Усе це приходить до мене і вночі й знову іде від мене,
Але все це не Я.
Осторонь метушні стоїть моє Я,
Стоїть раде, привітне, співчутливе, дозвільне, єдине,
Дивиться вниз, випростується чи руку згинає на незримій опорі,
Голову набік схиляє — цікаво, що ж буде,
Водночас і в грі, і поза грою, спостерігає, дивується нею.
Озираючись, бачу, як я пробивавсь крізь імлу
з мовознавцями та сперечальниками,
Не кепкую, не сперечаюсь,— я спостерігаю та жду.

5

Душе моя, в тебе вірю, моє друге Я не повинне змалюватися до тебе,
І ти не повинна змалюватися до нього.
Побайдикуй на траві зі мною, вивільни свій голос,
Не слова, не музика, не рими потрібні мені, не звичаї, не казання,
хай навіть найкращі,—
Лише люляння голосу твого рокітливого.
Пригадую, ми якось лежали такого ж прозорого літнього ранку,
Ти притулилась головою мені до стегон і легко повернулася на мені,
Розкрила мені на грудях сорочку і язиком припала до гоного серця,
І вгору дотяглася до борода, і вниз — до самісіньких стіп.
Десь узялись і вгорнули мене мир і знання, що все на землі минуше,
І вже я знаю, що божя рука — це моя обітниця власна,
І вже знаю, що дух божий — це брат мій рідний,
І що всі чоловіки рожденні — теж мої браття,
і всі жінки — сестри мої та кохані,
І що основа творіння — це любов,
І що незліченні стебла, прямі чи похилі, в полях,
І брунатні мурахи в переходах своїх під травною,

І лишайники моховиті сточених плотів, і купи каміння, і бузина,
й дивина, і лаконос.

6

Спитала дитина: "Що таке трава?" — і повні жмені мені простягла.
Що відповісти дитині? Не більше за неї я знаю, що таке трава.
Може, це вдачі моєї прапор,
із зеленої — кольору надії — тканини зітканий.
А може, це хустинка від бога,
Напахчена, навмисно зронена в подарунок нам, на згадку,
Десь у куточку й вензель власника,—
щоб помітили ми, звернули увагу, запитали — чия?
А може, трава — й сама є дитина, зрощене немовля зелені.
А може — це ієрогліф один і той самий,
Що означає: "Росту, де багато землі й де мало,
Між чорними та білими людьми;
Хай то буде канадець, вірджінець, конгресмен чи негр,—
всім даю я одне і однаково всіх приймаю".
А тепер вона мені здається гарним, непідстриженим волоссям могил.
Я буду ніжний з тобою, траво вруниста,
Може, ти ростеш із грудей юнаків,
Може, я полюбив би їх, якби знав їх раніше,
Може, ти проросла із старих, чи з немовляти,
що недовго пробуло біля материнського лона,
Може, ти і є материнське лоно.
Ця трава надто темна,
вона не могла вирости з сивих голів материнських,
Вона темніша за безбарвні бороди стариків,
Затемна, щоб вирости з блідо-рожевих піднебінь.
О, я чую нарешті, що незліченні язики трави промовляють,
І відчуваю, що дарма вона проросла з піднебінь.
Коли б то я міг тлумачити її невиразні слова
про юнаків і юнок умерлих,
А також про дідусів і бабусь, і про немовлят,

що недовго пробули біля материнського лона.
Що, по-твоєму, сталося з юнаками й старими?
І що, по-твоєму, сталося з жінками й дітьми?
Вони живі й десь їм незле ведеться,
Найменший паросток свідчить, що смерті немає насправді,
А якщо вона й була, то вела за собою життя,—
смерть не чигає в кінці шляху, щоб життя зупинити,
Смерть гине сама при появі життя.
Усе рине вперед і вшир, ніщо не щезає,
Померти — це не те, що ти думав, це краще.

7

Чи ти гадав, що народитись — це щастя?
Чимшвидше тобі розкажу, що померти — таке саме щастя, і я це знаю.
Я вмираю із умирущим, народжуюсь із щойно обмитим немовлям,
я не вміщаюся між своїм капелюхом і черевиками,
Я розглядаю різні речі, нема двох однакових, і всі вони добрі,
Добра земля і добрі зірки, і все, що належить їм, добре.
Я не земля і не належу землі,
Я товариш і побратим людей,
і всі вони так само безсмертні й незглибимі, як і я
(Лише не знають, наскільки вони безсмертні, а я знаю).
Кожен рід промовляє за себе й за своїх, за мене —
мої чоловіче й жіноче начала,
За мене — ті, що були хлопцями, і ті, що люблять жінок,
За мене — гордий той чоловік, що відчуває, як дошкуляє зневага,
За мене — кохана і стара діва, за мене — матері й матерів матері,
За мене — губи, що усміхалися, очі, що сльози ронили,
За мене — діти й ті, що дітей народжують.
Скиньте шати! для мене ви не винні, не змарнілі, не відторгнені,
Я однаково добре бачу крізь тонке сукно і крізь льон,
Я кругом — чіпкий, жаждивий, невтомний, неможливо мене позбутись.

8

Немовля спить у колисці,
Я відхиляю серпанок і вдивляюся довго, і тихо відганяю мух.
Юнак і рум'яна дівчина звернули на пагорб, порослий чагарями,
Згори я їх добре бачу.
Самогубець простерся па закривавленій підлозі спальні,
Я бачу труп, злипле волосся, помічаю, де впав пістолет.
Гомін вулиці, шини карет, стукіт підборів, перехожих розмови,
Важкий омнібус, візник пальцем кива: "підвезти?",
цокіт підків на гранітних прогонах,
Сани, дзвіночки, жарти, сніжки,
"Ура" улюбленцям публіки, люті обурених юрб,
Вітер відкинув фіранку на ношах, хворого несуть до лікарні,
Зустріч ворогів, несподівана лайка, удари й падіння,
Збуджений натовп, полісмен із зіркою
квапливо проштовхується досередини,
Незворушне каміння, що стільки відлунь приймає і повертає,—
Які стогони пересичених чи голодних,
що падають від сонячного удару чи серцевого нападу,
Які крики жінок, що в них раптово почалися перейми,
і що народжують, поспішаючи додому,
Які живі й поховані слова ще бринять тут, які зойки,
пристойністю стримані,
Арешти злочинців, зневага, пропонується зрада подружжя, згода,
відмова презирливо скривлених губ,—
Я пам'ятаю все це, чи вигляд, чи відгук цього —
я приходжу і геть іду.

Важкі двері стодоли відчинені і чекають,
На хурах повільних сіно,
Чисте світло грає на суміші брунотно-сірого та зеленого,
Нові оберемки щільно лягають на злежалий сінник.
Я там, я — помічник, я приїхав, лежачи на сіні,
Я відчував м'які поштовхи, ногу за ногу заклавши;

Я зістрибую з балок, хапаючи тимофіївку й конюшину,
Стовбула скочуюсь, і сіно набивається мені у волосся.

10

У пущах диких та в горах сам-один я полюю,
Блукаючи, дивуюсь легкості та радості своїй,
Надвечір обираю затишну місцину, щоб перебути ніч,
Багаття розкладаю і свіжу здобич смажу,
Засинаю на купі листя, а поруч — собака мій та рушниця,
Кліпер американський "небесні" вітрила нап'яв,
бризки здійсмає і лине легко за вітром,
Очі мої вгледіли землю,
я згинаюся за штурвалом чи кричу радо з палуби.
Човнярі та ловці молюсків рано встали й зайшли по мене,
Я заправив холоші в чоботи й рушив, і ми чудово час провели;
Шкода, що тебе не було з нами біля казанка, де юшка варилась.
Я бачив, як звіролов просто неба
справляє весілля на далекому заході, а наречена в нього червоношкіра,
Батько її сидів з друзями, схрестивши ноги, і мовчки курих,
на ногах у них мокасини, грубе пончо на плечах,
На березі сидів звіролов, убраний в шкури,
розкішна борода і кучері ховали шию, він тримав молоду за руку,
Довгі вії у неї, голова непокрита, пряме й жорстке волосся
спадало на жагуче тіло й сягало землі.
Раб-утікач до мого дому підійшов і спинився надворі,
Я почув, як затріскотів хмиз під ногами у нього,
Крізь відчинені двері кухні побачив, що знесилений він і кульгає,
Я вийшов до нього — він сидів на колоді,—
завів його в дім, заспокоїв,
Приніс води й налив у ночовки,
щоб обмив він спітніле тіло і зранені ноги,
Дав кімнату йому поруч з моєю, дав йому грубий і чистий одяг,
І пам'ятаю добре, як бігали очі його та як він ніяковів,
І пам'ятаю, як прикладав йому пластир до саден на кісточках і на шиї;

Він тиждень пробув у мене, поки оклигав і подався на північ,
Він поруч зі мною сидів за столом, а моя крем'яна рушниця стояла в
кутку.

11

Двадцять вісім молодиків купається біля берега,
Двадцять вісім молодиків, і всі такі дружні,
Двадцять вісім років жіночого життя і всі — самотні такі.
В неї гарний домок на високому березі,
Вродлива і пишно вбрана, вона ховається за віконницями.
А хто ж із молодиків їй найлюбіший?
Ох, і найнепоказніший із них — вродливець для неї.
Куди ж ви, пані? адже я вас бачу:
Ви хлюпочетесь там, де й вони, у воді, хоч не вийшли з кімнати.
Пританцьовуючи й сміючись, пройшла берегом двадцять дев'ята,
Ті не бачать її, а вона їх бачить і любить.
Блищать у молодиків мокрі бороди, і вода стікає з довгих чубів,
Дзюрки біжать по тілах.
І так само біжить у них по тілах рука незрима,
Тремтячи, пробігає все нижче від скронь до ребер.
Молодики на спині пливуть, білими животами до сонця,
і не питаються, хто тулиться до них так міцно,
І жоден із них не знає, хто це, задихаючись, дугою схилився над ним,
І не думає жоден, на кого хлюпає бризками.

12

Хлопець-різник скидає одіж, у якій різав худобу,
чи гострить ножа за прилавком на базарі,
Я сповільнюю ходу, тішачись його дотепною мовою,
я люблю, як він танцює.
Ковалі — вугілля в'їлось у зарослі волоссям груди —
обступили ковадло,
У кожного ковальський молот, усі працюють надворі,

бурхає полум'я в печі.

З притрушеного попелом порога я стежу за їхніми рухами,—
У них стан гнучкий пасує до рук могутніх,
Опускається молот, він б'є так неквапно, вий б'є так певно,
Не поспішають вони, ударяють по черзі.

13

Негр цупко тримає віжки четверика,
хитається камінь на ланцюгу під хурою,
Негр виїздить з каменярі на довгій хурі, несхитний, ставний,
ногою зіперся на передок,
Блакитна сорочка відкриває могутню шию та груди,
вона висмикалася з-під пояса
й вільно спадає на стегна,
Погляд у нього спокійний і владний, він заломлює капелюха набакир,
Сонце падає на кучеряве волосся і вуса, падає на чорноту
довершеного й прекрасного тіла.
Я дивлюсь на цього мальовничого велета, я люблю його,
і я не встою на місці,
Йду поруч із його четвериком.
У мені недремний той, хто леліє життя,—
чи вперед я йду, чи вертаюся рвучко назад,
Ні старих, ні молодших за себе я не минаю, ні людини, ні речі,—
Все приймаю до себе й до пісні цієї.
Ви, бики, що гримкочете ярмом та ланцюгом
чи спочиваєте в затінку під деревами,—
що ви хочете сказати очима?
Мабуть, більше за те, що я досі встиг прочитати.
Хо́да моя в далекій моїй цілоденній дорозі
наполохала каролінського качура й качку,
Вони вгору здіймаються разом і кружляють поволі.
Я вірю в ці мети крилаті,
І визнаю червоне, жовте, біле, що грають в мені,
І розглядаю уважно зелене й фіалкове, й густе верховіття,

І не назву черепаху нікчемною за те, що вона — черепаха,
І сойка в гаях не вивчала гам, а гарно, як на мене, співає,
І погляд кобили гнідої виганяє з мене глупоту ганебну.

14

Дикий гусак веде табун свій крізь прохолодну ніч,
Я-гонк! — він кричить, і це лунає для мене як заклик,
Дурень назве це безглуздя, але я, наслухаючи пильно,
Розумію, куди й навіщо він кличе,— туди, в це зимове небо.
Прудконогий північний лось, кіт на порозі, синиця, степовий собака,
Льоха, що рохкає, коли поросята сіпають за соски,
Індичка, що виводок свій крильми затуляє,—
Я бачу в них і в собі один і той самий вічний закон.
Тільки торкнуся землі ступнею, звідти так і зринуть сто любовей,
Перед ними нікчемніє все, що я можу про них розповісти.
Я закоханий в тих, хто росте на привіллі,
В людей, що живуть серед стад, серед морів чи лісів,
В суднобудівників, стерничих, дроворубів,
теслів із сокирами та молотками, погоничів,
І тиждень за тижнем я їв би і спав би разом із ними.
Що найзвичайніше, найпростіше, найближче і найприступніше,—
це моє Я,
Я, що робить свої ставки, витрачаючись, щоб виграш великий здобути;
Чепурюся, щоб подарувати себе першому, хто схоче мене взяти,
Я не прошу небеса спуститися на догоду моїй волі,
Добру волю свою роздаю всім щедро, назавжди.

15

Чисте контральто співає на хорах,
Тесля теше дошку, співає залізко фуганка, і дикий звук його стає
дедалі вищий,
Одружені й неодружені діти їдуть до своїх батьків
на обід в день Подяки,

Лоцман стежить за віссю повороту, впевненою рукою правує,
Матрос стоїть прив'язаний на вельботі,
спис і гарпун його напоготові,
Мисливець, що вирядився на качок, мінає тихі й насторожені затони,
Диякони біля віттаря руки схрестили, їх висвячують,
Юна пряля ходить вперед-назад під дзижчання великого колеса,
Фермер зупиняється біля паркану, йдучи на недільну прогулянку,
і дивиться на овес і жито,
Сновиду відвозять нарешті до психіатричної лікарні
(Ніколи він більше не спатиме, як звук, у маминій спальні в котеджі),
Сивий вилицюватий складальник схилився над касою,
Він сліпає над рукописом, жуячи тютюн;
Скалічені кінцівки прив'язані до операційного столу,
Відтять падає жахно в відро;
Дівчину-квартиронку продано з молотка,
п'яниця куняє біля грубки в шинку,
Машиніст засукує рукава, полісмен обходить свою ділянку,
прибрамник озирає перехожих,
Юнак-візник на поштовій кареті
(я закоханий в нього, хоч бачу вперше);
Метис зашнуровує легкі черевики перед змаганням з бігу,
Стрілецькі змагання на заході ваблять старих і молодих;
хто сперся на рушницю, хто присів на колоду,
З натовпу виходить стрілець, стає в позицію, прицілюється;
Юрби новоприбулих імігрантів заповнюють верф чи пристань,
Негри просапують цукрову тростину, а наглядач стежить,
сидячи в сідлі,
Ріжок усіх скликає до бальної зали, кавалери кидаються
до своїх дам, танцюристи вклоняються одне одному,
Юнак лежить на горищі під кедровим дахом і слухає музику дощу,
Мічіганець ставить пастки на потічку, що впадає в Гурон,
Скво у своєму вбранні з жовтими торочками продає мокасини
та обшиті бісером торбинки,
Знавець, схиливши голову набік, примруженими очима оглядає виставку,
Матроси пришвартовують пароплав і викидають трап для пасажирів,

Менша сестра тримає пряжу, а старша мотає клубок,
спиняється час від часу і робить вузлик,
Жінка, що рік уже в шлюбі, одужує і радіє,
що тиждень тому первісток народився,
Ясноволоса дівчина-янкі працює на швацькій машині
на фабриці чи заводі,
Мостильник спирається на дворучну трамбовку, олівець репортера
швидко бігає по нотатнику,
маляр вивіски пише блакиттю і золотом,
Юнак-бечівник помалу йде вздовж каналу,
бухгалтер рахує за столиком, чоботар навощує дратву,
Диригент відбиває такт для оркестру, музиканти стежать за ним,
Дитину охрещено, неофіт обітниці перші дає,
Регата вийшла на старт у бухті, почалися змагання
(як мигочуть білі вітрила!),
Пастух стежить за стадом і гучно скликає тварин, що відбились,
Упрів рознощик із коробом за плечима
(покупець торгується за кожнісінький цент),
Наречена розправляє бганки на своєму білому вбранні,
хвилинна стрілка ледь рухається,
Курець опіуму сидить нерухомо, відкинувши голову й розтуливши губи,
П'яна повія волочить свою шаль, її капелюшок теліпається ззаду,
на прищуватій шиї,
Юрба сміється з її брутальної лайки, чоловіки кепкують
і переморгуються
(Нещасна! я не сміюся з твоєї лайки і не кепкую з тебе);
Президент на засіданні кабінету оточений поважними міністрами,
Три матрони, взявшись попідруки, прогулюються по кружганку,
Рибалки на однощогловому судні розкладають шарами
вилов палтуса в трюмі,
Міссурієць перетинає прерії із своєю худобою, з крамом,
Кондуктор іде по вагонах, побрязкуючи дрібняками в кишені —
так попереджує про своє наближення,
Теслі настиляють підлогу, бляхарі укривають дах, мулярі кричать:
"Подавайте вапно!",

Один за одним, несучи на плечах свої ночовки з вапном,
посуваються піднощики;
Змінюються пори року, і ось величезний натовп зібрався,—
це Четверте липня (які салюти з гармат і рушниць!),
Змінюються пори року, орач оре, косар косить,
озиме зерно падає в землю;
На озерах рибалки пильнують щук біля ополонок,
Пні густо обступили галявину, скватер глибоко заганняє сокиру,
У присмерку човнярі прив'язують свої плоскодонки до тополі
чи до горіха-пекана,
Ловці єнотів прочісують долину Червоної річки, Теннессі чи Арканзасу,
Смолоскипи палають у темряві, що сповила річку Чаттагучі чи Алтамахо,
Патріархи вечеряють із синами, синами синів і з синовніх синів
синами,
У ліплянках-адобе, в наметах спочивають мисливці та звіролови
після полювання денного,
Місто спить і спить село,
Поснули живі й поснули мертві,
Старий чоловік спить із своєю дружиною і спить молодий із своєю;
І всі вони вливаються в мене, і я вливаюся в них,
І сутність моя десь така, як у всіх них,
І з них усіх та з кожного з них я тчу цю пісню про себе.

16

Я — зі старих і молодих, настільки з дурних, як і з мудрих
складений,
Байдужий до інших, завжди уважний до інших,
Материнство в мені та батьківство, дитина я і дорослий,
Я з грубого матеріалу і з матеріалу тонкого,
Один із народу, що складається з багатьох народів, у мені —
з них найменший, так само, як і найбільший,
І південець я, і північанин, я безтурботний і гостинний поселенець
біля Оконі,
Я готуюся торгувати, як янкі, мої суглоби найгнучкіші і

найміцніші в світі,
Кентуккієць, луїзіанець чи мешканець Джорджа йде долиною Елкгорн
у крагах моїх з оленьчої шкури,
Я човняр на озерах, у бухтах чи біля узбережжя морського,
я з Індіани, з Вісконсіну, з Огайо;
Я вдома і на канадських снігоступах, і в хащах,
і з рибалками Ньюфаундленда,
Вдома серед швидких буєрів, ідучи по галсу разом з іншими,
Вдома на вермонтських пагорбах, у менських лісах і на техаському
ранчо,
Я друг каліфорнійців, друг вільних жителів північного заходу
(мені до вподоби, що високі вони й кремезні),
Я друг плотарів і вуглярів, друг усіх, хто тисне руку і запрошує
до столу,
Я вчуся з неуками і вчу многотумних,
Я новобранець, але маю досвід мільярдів літ,
Я до всіх рас і каст належу, до всіх рангів і релігій,
Я фермер, механік, митець, джентльмен, моряк, квакер,
В'язень, закоханий, скандаліст, адвокат, лікар, священик.
Я можу опиратися будь-чому, та лише не своїй розмаїтості,
Я вдихаю повітря, але після мене його залишається вдосталь,
Я не чванько, і я на своєму місці.
(Нетля і риб'яча ікра — на своєму місці,
Сліпучі сонця, котрі я бачу, і темні сонця, котрих не бачу,—
на своєму місці,
Відчутне — на своєму місці й невідчутне теж на своєму місці).

Все це справді думки всіх людей, всіх епох і земель,
вони зродилися не тільки в мені,
Якщо не ваші вони, а тільки мої, то вони — ніщо чи майже ніщо,
Якщо вони не загадка і не розгадка загадки, вони ніщо,
Якщо вони не так само близькі, як далекі мені, вони ніщо.

Це трава, що росте скрізь, де є ґрунт і вода,
Це спільне для всіх повітря, що омиває кулю земну.

18

З гучною музикою приходжу, з корнетами та барабанами,
Я граю свої марші не лише визнаним переможцям,
але й переможеним і полеглим.
Ви чули, що добре виграти битву?
А я кажу, що полягти — це так само добре, бо переможених і звитяжців
надихало одне бажання.
Я б'ю в барабан, славлячи мертвих,
Я видобуваю своєю сурмою найголоснішу радісну мелодію.
Переможеним слава!
І тим, чиї бойові кораблі потонули в морі!
І тим, хто сам потонув у морі!
І всім генералам, що битви програли, і всім героям подоланим!
І незліченним незнаним героям, що рівні героям найушанованішим!

19

Це пожива, розподілена порівну, це харчі, щоб удовольнити
природний голод,
Для лихих вони і правдивих, я зустріч призначаю усім,
Нікого не буде обійдено, ніхто не лишиться за дверима,
Утриманку, нахлібника і злодія — всіх запрошено,
Раб товстогубий запрошений, і сифілітик запрошений,
Не буде різниці між ними та рештою люду.
Це — потиск сором'язливої руки, це — запах волосся,
Це — доторк наших губ, це — голос жадання,
Це — глибина й височина далекі, що відбили моє обличчя,
Це — замислене моє поринання й виринання знову.
Ти гадаєш, що в мене мета потаємна?
Так, вона в мене є, як у квітневих дощів та в слюди на зламах скелі.
Тобі здається, що я прагну вражати?

Хіба денне світло вражає? чи горихвістка, що вдосвіта в гаю співає?
Хіба я вражаю дужче за них?
Цієї години я розмовляю з тобою по секрету,
Нікому цього не сказав би, але тобі — скажу.

20

Хто там іде — жадібний, простий, загадковий, оголений?
Як я силу видобуваю з м'яса, що їм?
Що ж таке людина? Хто такий я? Хто ти?
Все, що я вважаю своїм, ти своїм повинен вважати,
Інакше, слухаючи мене, ти змарнував час.
Я не пхичу, як пхичуть інші,
Мовляв, місяці порожні, а земля — це болото і гній.
Скиглення й рабська покірність — в одній упаковці з порошками
для хворих, умовності — для родичів далеких,
А я завжди і скрізь роблю, як хочу.
Нащо мені молитися? Нащо поклонятись, вершити обряди?
Дослідивши шари землі, все до волосинки вивчивши,
з лікарями порадившись і підбивши підсумки,
Я знаю: милішого м'яса немає, ніж на моїх кістках.
В усіх людях я бачу себе, не більше й ні на ячмінне зернятко
не менше,
І, добре чи зле мовлю про себе, це стосується їх також.
Я знаю, що я налитий здоров'ям,
До мене, зливаючися водно, постійно плинуть всі річчї всесвіту,
Всі вони — послання до мене, і я мушу їх прочитати.
Я знаю, що я безсмертний,
Знаю, цієї орбіти моєї не зміряє циркулем тесля,
Знаю, я не зникну, як зникає вогненний зигзаг, що його діти надвечір
малюють у повітрі запаленим прутиком.
Я знаю, що я величний,
Я не потурбую своїй душі, щоб вона виправдовувалась
чи пояснювала себе,
Я бачу, що закони природи ніколи не просять пробачення

(Зрештою, я поведжуся не зухваліше, ніж рівень, з допомогою якого будує свій дім).

Я такий, який є, цього досить,

І якщо ніхто в світі цього не знає, я вдоволений,

І якщо знають усі до одного, я вдоволений теж.

С цілий світ, що знає це, найбільший для мене світ — я сам,

І якщо я одержу належне сьогодні чи за десять тисяч, чи за десять мільйонів років,

Я спокійно прийму це сьогодні чи зачекаю так само спокійно.

Міцно стоять мої ноги в пазах гранітних,

Я сміюся з того, що ви називаєте розпадом,

І я знаю розмах часу.

21

Я поет Тіла, і я — поет Душі,

Зі мною всі насолоди раю і всі муки пекла зі мною,

Перше я прищеплюю та плекаю в собі, друге — перекладаю на мову нову.

Я поет жінки так само, як і чоловіка,

І кажу, що так само чудово жінкою бути, як і чоловіком,

І кажу, що нема більшої величі, ніж бути матір'ю людей.

Я пісню співаю розпросторення чи то гордості;

Доволі ухилянь і вимолювання,

Я покажу, що розмір — це тільки розвиток.

Ти залишив позаду інших? Ти — президент?

То марниця, вони не лише наздоженуть тебе, а й підуть далі.

Я той, хто виходить, коли набирає сили лагідна ніч,

Я гукаю до землі й до моря, напівзанурених в ніч.

Притулися ближче, хологруда ноче, міцніш пригорнись, магнетична, живлюща ноче!

Ноче південних вітрів, ноче небагатьох великих зірок!

Ноче — дрімотна, шалена, оголена літня ноче!

Усміхнися і ти, млосна, із диханням свіжим, о земле!

Земле сонних і вологих дерев!

Земле погаслого заходу, земле гір, на вершинах яких спочиває мла!
Земле склистих потоків місяця вповні, позначених злегка блакиттю!
Земле світла і тіні, що скалками грають на річці!
Земле перлистих хмар, що задля мене стали ясніші й чистіші!
Земле, з вигинами стрімкими, земле, вся в яблуневому цвіті!
Усміхнися, бо йде твій коханець!
Ти, щедротна, мені любов віддала — і тобі відповім я любов'ю!
О невимовна, шалена любове!

22

Ти, море! Я й тобі віддаюсь — я здогадуюсь, що ти маєш на думці,
З берега бачу, як пальцями кривими ти маниш мене
І відринуть не хочеш, хоч трохи мене не відчувши,—
Тож разом ходімо, я роздягаюсь, віднеси мене швидше,
щоб зникла з очей земля,
Гойдай мене, колисай в хитких обіймах дрімоти,
Вільготою любові хлюпни, я ж тим самим тобі віддячу.
Море в пасмах бурунів прибою,
Море, судомно й широко дихаєш ти,
Море, ти — безмір життя і невирита, але завжди готова могила,
Ревом своїм із безодень ти шторми здіймаєш, о море,
химерне і граціозне,
Я частинка твоя невіддільна, я — одна твоя хвиля
і всі твої хвилі одразу.
В мені твій приплив та відплив, я співець ненависті й примирення,
За друзів скажу і за тих, що в обіймах заснули.
Я той, хто утверджує приязнь
(Роблячи опис речей у домі, чи пропущу я сам дім?).
Я не лише поет добра, я можу бути й поетом зла.
Що базікають там про добродетель і про порок?
Вперед мене рухає зло і виправлення зла рухає мене —
а я стою байдужий,
Хода моя не схожа на ходу очорнителя чи критикана,
Я зволожую коріння всього, що зросло.

Чи злякалися ви скрофульозу від нескінченної вагітності?
Чи спало вам на думку, що небесні закони ще треба доробляти
і виправляти?
З одного боку рівновагу я бачу, і рівновагу я бачу
з протилежного боку,
Сумнів так само корисний, як і тверда доктрина,
Наші нинішні вчинки й думки — це пробудження й перший крок.
Ось наближається до мене мить по стількох децильйонах митей,
І кращого за неї, за тепер — нічого немає.
Добročинство колись і сьогодні — не таке вже й диво,
Раз у раз дивує, як підлою чи зрадливою може бути людина.

23

Нескінченне розкриття слів, що належать епохам!
А ось моє слово, сучасності слово — En-Masse *.
Слово віри, якій нема упину,
Тепер чи надалі — мені байдуже, я приймаю Час беззастережно.
* Всі разом (фр.).
Тільки він бездоганий, тільки він заокруглює і довершує все,
Тільки це таємниче приголомшливе диво довершує все.
Я Дійсність приймаю і не смію сумнівам її піддавати,
Матеріалізм виповнює мене вщерть.
Ура позитивним наукам! хай живе точний досвід!
Принесіть очитку разом із кедром і гілками бузку,
Це — лексикограф, це — хімік, а цей склав граматику
єгипетських давніх письмен,
Ці — моряки, що провели корабель через небезпечні й неznані моря,
Цей — геолог, той — працює скальпелем, а той — математик.
Вам, благородні, завжди шана найперша!
Ваші факти корисні, та оселя моя не в них,
Вони — тільки сходи́нки, що ведуть мене до оселі моєї.
Менш за все слова мої промовляють про властивості,
Більше промовляють вони про життя невимовне, про свободу
і шлях до неї,

Коротка мова моя про немічних та безплідних, я славлю чоловіків
і жінок при повнім здоров'ї,
Вони б'ють у гонг повстання, підтримують утікачів,
змовників та конспіраторів.

24

Уолт Уїтмен, космос, Манхеттена син,
Буйний, дорідний, чуттєвий, їсть, п'є і народжує,
Не сентиментальний, не ставить себе над чоловіками чи жінками
чи осторонь їх,
Однаково сором'язливий та безсоромний.
Геть замки з дверей!
Геть з одвірків і двері самі!
Хто зневажає іншого, той зневажає мене,
І все, що зроблено й мовлено, повертається врешті до мене.
Крізь мене натхнення, наростаючи, рине бурхливо, крізь мене —
потік одкровення.
Я називаю пароль одвічний, я знак даю: демократія,
Клянусь, я не прийму нічого, що порівну всім не припало б!
Крізь мене йде так багато голосів німотних,
Голоси нескінченних поколінь в'язнів, рабів,
Голоси хворих і зневірених, і злодіїв, і карликів,
Голоси циклів підготовки й зростання,
І ниток, що пов'язують зорі, і материнського лона,
і сім'я батьківського,
І прав, що належать упослідженим,
Голоси калік, нездар, недоумків, дурнів, людців жалюгідних,
Імли, що в повітрі висить, жуків, що котять кульки гною.
Крізь мене — заборонені голоси,
Голоси статі й хоті, голоси під серпанком, і я знімаю серпанок,
Голоси розпусти, очищені й перетворені мною.
Я пальцями не затуляю собі рота,
З кишечником я так само ніжний, як з головою та серцем,
Злягання не вище для мене за смерть.

Я вірую в плоть і в її апетити,
Бачити, чути і відчувати — це чудеса, і кожна моя волосинка —
це чудо.
Я божественний усередині й зовні, я освячую все, що торкаю сам
і що торкає мене,
Запах цих пахов духмяніший від молитви,
Ця голова — вище церков, біблій та всіх на світі вір.
Якщо я обожнюю щось більше за інше, то хай це буде велике моє тіло
чи будь-яка частинка його,
Оболонко прозора моя, хай це будеш ти!
Тіняві виступи й западини — ви!
Міцний різцю чоловічий — ти!
Усе, що в нив'я увійде моє,— ти!
Ти, густа крові! ти, молочний поточе блідох цівок мого життя!
Груди, що до інших грудей притиснуті,— ви!
Мій мозку, хай це будуть твої таємні звивини!
Вимитий корінь лепехи! полохкий бекасе! гніздо, де пильновані
однаковісінькі яйця! Хай це будете ви!
Поплутане, скуйовджене сіно голови, борода, м'язи, хай це будете ви!
Струмінь кленового соку, волокно чоловічої пшениці, хай це будете ви!
Сонце щедротне, хай це будеш ти!
Тумани, що світлом чи тінню лягаєте мені на обличчя,
хай це будете ви!
Тружденні потоки й роси, хай це будете ви!
Вітри, чиє лоскотне любово-страстя мене торкає, хай це будете ви!
Широкі поля м'язисті, гілля віргінського дуба, закоханий блукачу
на звивистих шляхах моїх, хай це будете ви!
Руки, що тиснув я, обличчя, які цілував, всякий смертний,
кого я тільки торкнувся, хай це будете ви!
Я люблю себе до нестями, так багато мене і все так п'янить,
Кожна мить, кожен рух виповнює мене радістю,
Я не знаю, як мої суглоби згинаються і де причина
моїх найменших бажань,
Де причина приязні, яку я випромінюю, і приязні, яку приймаю.
Я східцями виходжу на ґанок і замислююсь, чи існує він насправді,

Кручені паничі за вікном більше тішать мене, ніж метафізика книжна.
Побачити світанок!
Кволе світло розсіює величезні й прозорі тіні,
Повітря смакує піднебінню моєму.
Все, що здатне рухатись, прокидається раптово й цнотливо,
мовчки зводиться і вдихає свіжість,
Біжить стрімголов верхами й низами.
Щось незримо висуває свої любовстрасні ріжки,
Моря сліпучого соку заливають небо.
Земля вся щільно при небі, ця їхня щоденна близькість,
Здиблений виклик зі сходу над головою моєю в цю мить,
Глузливе: "Ану ж бо, чи тобі до снаги?"

25

Сліпуче й потужне, як швидко убило б мене світання,
Якби і тепер, і завжди не видобував я світання із себе.
Ми сходимо теж, сліпучі й потужні, як сонце,
Ми знаходимо своє, моя душе, у спокої та свіжості світанку.
Мій голос наслідує те, що моїм очам неприступне,
Порухом свого язика я обіймаю світи й сплетіння світів.
Мова — близнюк мого зору, сама себе змірять вона не може,
Вона спонукає мене постійно і саркастично каже:
"Уолте, в тобі стільки всього, чом же ти не випустиш його у світ?"
Ну ж бо, годі, не муч мене, забагато в тобі від звукотворення;
Чи ти знаєш, мово, як скручені пуп'янки під тобою?
Як вони чекають у темряві, морозом захищені?
Перед моїм пророчим воанням бруд відступає,
Я підкреслюю першопричини, щоб зрівноважити їх нарешті,
Знання моє — мій орган найважливіший, воно узгоджується із сутністю
всіх речей,
Щастя (той, хто чує мене — чоловік чи жінка,— хай негайно іде шукати
цей день).
Не в тобі моя найбільша достойність, я не дозволю тобі
сутність мою у мене забрати,—

Світи обіймай, та мене обійняти не пробуй,
Звичайним поглядом я потісню все найкраще й викохане в тобі.
Не утверджують мене ні письмо, ні мова,
Вся повнота доказів на обличчі в мене,
Я скептика вщент розіб'ю мовчанням уст моїх.

26

Тепер я буду лише слухати,
Щоб увібрати в цю пісню усе, що чую, нехай звуки її збагатять.
Я чую бравурні співи пташок, шерех пшениці ростучої,
балачку пломінців, тріскотіння дров, що варять мені страву,
Я чую улюблений мій звук, звук людського голосу,
Чую звуки, що ринуть разом, поєднані, злиті чи один за одним,
Звуки міста і звуки, що за містом, звуки дня і ночі,
Балакучість юнаків з тими, кому вони до вподоби, гучний регіт
робочого люду за столом,
Лють розірваної дружби, хворого тихий лепет,
Суддя руки до столу притис, бліді губи виголошують смертний вирок,
"Ра-азом!" — кричать вантажники, розвантажуючи кораблі біля пристані,
приспів матросів, що піднімають якір,
Бамкання пожежного дзвону, крик "Горить!", в одній веремії
зливаються гуркіт помп і пожежних візків
із попереджувальними дзвінками та сигнальними вогнями,
Паровий гудок і — важко під'їздить ешелон,
Повільний марш звучить поперед колони, що вишикувалась по двоє
(Це почесна варта якомусь небіжчику, вершки прапорів перев'язані
чорним крепом).
Я чую віолончель (це скарга юнакового серця),
Я чую корпет-а-пістои, його звуки легко влітають у мої вуха
І збуджують солодкий до нестями біль у грудях.
Я чую хор, це велика опера,
Це ж бо справжня музика! вона мене тішить.
Мене виповнює тенор, розлогий і свіжий, мов світобудова,
Округлі губи формують звук — він рине і по вінця мене наповнює.

Я чую добре поставлене сопрано (що ж це вона співає?),
Оркестр закружляв мене по орбіті, більшій, ніж орбіта Урана,
Він добуває з мене такі поривання, що я й гадки про них не мав,
Він — вітрила мої, я торкаю воду ногами, їх лижуть ліниві хвилі,
Мене перестрівають окрики прикрі та злі, мені спирає віддих,
Медвяним наситившись морфієм, здавилось горло в бухтах смерті,—
Ось відпустило нарешті, щоб відчув я загадку із загадок,
Яку називають — Буття.

27

Що воно таке — бути в якійсь подобі?
(Ми йдемо — всі чисто — по колу, і завжди вертаємось туди,
звідки вийшли.)
Якби ніщо не розвивалось, можна було б залишитися молюском
у міцній мушлі.
Але мушлі міцної у мене нема,
Чи йду я, чи зупиняюсь,— по всьому тілу миттєві провідники,—
Вони вловлюють кожний предмет і неушкодженим
пропускають його крізь мене.
Я просто воруюшу його, стискаю, пальцями мацаю і радію,
І тому найбільше для мене щастя — тілом своїм торкнутись іншого тіла.

28

Отже, це і є доторк? той, що творить з мене нове єство?
Вогонь і ефір вдираються в мої жили,
Зрадливий натяк з мене зринає і спішить їм назустріч,
Тіло й кров викрешують блискавку і спопеляють те,
що хоч трохи від мене відмінне,
Звідусіль збудники хоті сковують мої кінцівки,
Серце стискають моє, що притримало кров;
Розпусні, вони нападають на мене,
Ніби навмисне відбираючи найліпше,
Бони розстібають вбрання моє і тримають за голий стан,

Ошукують мою тривогу спокоєм сонця і пасовищ,
Нескромно відтручують геть усі інші чуття,
Підкупом домагаються згоди пастись на околицях мого єства,
Ні співчуття, ні жалю, що я без сил, що мене бере злість,
Вони й решту стада приводять собі на зловтіху,
А тоді сунуть гуртом на такий собі мис, щоб терзати мене.
Втікають з постів вартові, що пильнували кожну частку мого єства,
Вони кинули мене напризволяще кривавому мародеру,
Вони всі йдуть на той мис — за свідків і спільників проти мене.
Мене видали зрадники,
Я мовлю шалено, нестямно, бо це ж я — і ніхто інший —
найбільший зрадник,
Я перший пішов на той мис, власні руки мене понесли.
Доторку! Ти, мерзотнику! що ти робиш? мені спирає віддих,
Відкрий заставки, тебе забагато для мене.

29

Сліпий, любовний, змагаючий доторк, сповитий, гострозубий доторк!
Невже ти болиш так тому, що мене залишаєш?
Відхід і знову прихід, вічна виплата вічного боргу,
Щедра злива, та щедріша винагорода потім.
Пагінці вбирають вологу, рясно й нестримно ростуть на узбіччі,
Краєвиди сповнені чоловічої сили, могутні та золотаві.

30

Всі істини причаїлися в усіх речах,
Вони ані пришвидшують, ані стримують своє народження,
їм не потрібні акушерські щипці,
Малозначуще так само велике для мене, як і все інше
(Що є менше чи більше за доторк?).
Логіка і проповіді не здатні переконати,
Вільгість нічна глибше проникає мені в душу
(Переконує тільки те, що є самим собою для кожного чоловіка чи жінки,

Переконує те, чого ніхто не заперечить).
Ще мить — і краплина мене самого скеровує мою думку,
Я вірю, що ці вологі згустки стануть коханцями і світилами,
І нічого зайвого немає в тілі чоловіка чи жінки,
І вершинним виквітом є їхнє почуття взаємне,
І тому галузитись їм безмежно з того уроку,
доки стане це чуття всеосяжним,
І доки геть усі стануть втішні для нас, а ми — для них.

31

Я вірю, що травинка не менша за поденне зір,
І мурашка, і піщинка, і яйце волового очка досконалі так само,
І зелена жабка-райка — шедевр, над який немає нічого,
І ожина достойна бути окрасою небесних віталень,
І щонайдрібніший суглоб моїх пальців насміється з машинерії усієї,
І корова, що ремигає, схиливши голову, перевершує будь-яку статую,
І миша — це чудо, що може одне потрясти секстильйони невірних.
Я обіймаю гнейс, вугілля, бородатий мох, плоди, зерно,
поживне коріння,
Весь обліплений чотириногими та птаством,
І недарма я віддалив від себе те, що позаду,
Але — коли заманеться — я будь-що прикликаю до себе.
Дарма — поквап і соромливість,
Дарма глибинні породи пашать на мене правічним жаром,
Дарма ховається мастодонт під своїми спорохнілими кістками,
Дарма речі тримаються якнайдалі від мене і набирають розмаїтих форм,
Дарма океан залягає в западинах і велети-монстри ховаються в хлянях,
Дарма каня гніздиться високо в небі,
Дарма ковзає змія під повзучими рослинами й колодами,
Дарма лось ходить лише потаємними стежками у хащах,
Дарма гагарка запливає далеко на північ, до Лабрадору,—
Я назирці йду, добираюся до гнізда в розколині бескида.

32

Гадаю, я міг би жити з тваринами разом, вони такі мирні та стримані,

—

Стою і довго-довго дивлюся на них.

Вони не відають каяття, не нарікають на долю,

Вони не лежать поночі з розплющеними очима, оплакуючи свої гріхи,

Вони не набридають мені балачками про обов'язок свій перед богом,

Жодного невдоволеного, жодного одержимого манією привласнювати речі,

Ніхто не колінкує ні перед ким, навіть перед собі подібними,

що жили тисячу років тому,

Ніде на світі нема серед них шанованих чи нещасливих.

Отже, їхні стосунки в мене перед очима, і я їх приймаю,

Це згадки про мене,— вони не ховаються з ними.

Дивно: звідки у них це?

Може, ще в давнину сивезну ішов я цим шляхом і погубив їх,
недбалець?

А сам я все йшов уперед і тоді, й тепер іду, і йтиму довіку,

Призбируючи і показуючи дедалі більше, та все швидше,

Безмежний і всеосяжний,— стоячи поміж них, я однаковий з ними,

Не дуже і вибираю з-поміж них, вони ж бо спогади мої мені дарують,

Ось беру одне, що до серця мені припало, і буду з ним, як із братом.

Гігантська, свіжа краса жеребця, він відповідає на мою ласку,

Чоло високе, вуха поставлені широко,

Ноги лискучі й стрункі, хвостом замітає землю,

Пустотливо іскряться очі, витончені вуха стрижуть.

Ніздрі його роздуваються, коли мої ноги його стискають,

Його струнке тіло тремтить від утіхи, коли ми мчимо полем,

а тоді вертаєм назад.

Ще мить, і я відпущу тебе, коню,

Нащо мені твій алюр, коли я прудкіший за тебе?

Навіть стоячи, сидячи — я переганяю тебе.

Простір і Час! тепер бачу: правда те, про що я здогадувався,—
Про що здогадувався, блукаючи по траві,
Про що здогадувався, лежачи сам у ліжку,
Чи коли йшов берегом моря під бліднучими зірками ранку.
Троси попущено, знято з мене баласт, ліктями я впираюсь
у морські безодні,
Я обіймаю сьєрри, покриваю долонями континенти,
Я іду, і те, що я бачу, зі мною.
Біля міських будинків, круг чотирикутних подвір'їв,
у рублених хатинах, живучи в лісі з дроворубами,
Уздовж колій на шляхах із заставами, уздовж сухих ущелин
і русел струмків,
Сапаючи грядки цибулі чи шаруючи рядки моркви та пастернаку,
переходячи савани, йдучи лісом по звіриному сліду,
Розвідуючи, добуваючи золото, кільцюючи дерева у купленому садку,
Грузнучи по кісточки в розпеченому піску, тягнучи мотузкою мій човен
за водою по обмілілій річці,
Де пантера снує по гіллі над головою, де ошалілий олень
кидається на мисливця,
Де па камені гримуча змія гріє проти сонця своє мляве довге тіло,
де видра їсть рибу,
Де алігатор, весь у прищах затверділих,
спить біля багнистого староріччя,
Де чорний ведмідь шукає* коріння чи мед, бобер плеще по грязюці
веслоподібним хвостом;
Над цукром ростучим, над жовтим квітом бавовнику, над рисом
у низовинних, заводнених полях,
Над островерхим будинком фермера, де нанесено землю на дах
і ростуть біля ринв тендітні билінки,
Над західною хурмою, над довголистим маїсом,
над ніжним блакитноцвітим льоном,
Над білою та брунатною гречкою, де я дзижчу та гуду
разом із бджолами,
Над тьмяною зеленню жита, коли легіт по ньому хвилі й тіні жене;
Видираючись на гори, обережно підтягуючись,

тримаючись на пружно зігнутих руках,
Ідучи стежкою, протоптаною в траві та прорубаною крізь запуст,
Де на узліссі, біля пшениць, підпадьомкає перепел,
Де кажан літає в надвечір'ї сьомого місяця,
де великий золотавий жук падає на землю в темряві,
Де з-під коріння старого дерева пробивається струмок і біжить на луку,
Де худоба стоїть і відганяє мух тремтливим посіпуванням шкіри,
Де марля висить у кухні, де тагани підтримують дрова у вогнищі,
де з балок гірляндами павутиння звисає;
Де з гупанням падає молот, де обертається ротаційний прес,
Де в жахливих муках людське серце під ребрами б'ється,
Де грушовидна повітряна куля злітає
(я в ній сам лечу і спокійно дивлюся вниз),
Де рятувальний човен прив'язаний до судна міцним вузлом,
де спека висиджує блідо-зелені яйця,
загребені в нерівний пісок,
Де самиця кита пливе з китеням, не покидаючи його й на хвилину,
Де за кормою пароплава тягнеться довжелезний вимпел диму,
Де плавець акули чорною тріскою зринає з води,
Де невідомі течії носять бриг обгорілий,
Де черепашки приросли до ослизлої палуби, де в трюмі гниють мерці,
Де всіяний зорями прапор несуть на чолі полків;
Наближаючись до Манхеттена по довгастому острову,
Під Ніагарою, що серпанком спадає мені на обличчя,
На порозі, на міцній колоді в дворі, щоб вершник на коня міг сісти,
На іподромі чи на веселому пікніку, чи танцюючи джигу,
чи граючи в чудову гру бейсбол,
На чоловічих вечірках з непристойними кпинами, двозначними жартами,
відчайдушними танцями, з пиятикою, з реготом,
Біля яблучного преса, куштуючи солодкі брунатні вичавки,
смокчучи сік соломинкою,
На збиранні яблук, жадаючи цілунку за кожний рум'яний плід,
що знайду,
На військових оглядах, гулянках біля моря, під час дружніх зустрічей,
на чищенні кукурудзи разом з сусідами чи на будівництві дому;

Де пересмішник полонить ніжним багатоголоссям: то ніби дзюрчить,
то квокче, то скрикне, то заплаче,
Де ожеред в оборі стоїть, де розкидане сухе сіно,
де племінна корова чекає під дашком,
Де бугай іде робити свою чоловічу справу, а жеребець — свою,
де півень ступає за куркою,
Де пасуться телиці, де гуси рвучко скубуть поживу,
Де призахідні тіні довшають у безмежній, безлюдній прерії,
До череди бізонів покривають собою цілі квадратні милі,
Де мигтить колібрі, де згинається і повертається шия
довговічного лебедя,
Де сміхотлива чайка полює край берега, де вона заходиться майже
людським сміхом,
Де вулики вишикувались на сірій лавці в садку,
напівсховані високим бур'яном,
Де комірцеві рябчики мостяться на землі ночувати: сідають колом,
а голови стирчать назовні,
Де похоронні мари в'їздять у склепінчасту цвинтарну браму,
Де виють зимові вовки серед снігової пустелі й зледенілих дерев,
Де жовта чапля вночі йде до краю болота і живиться рачками,
Де сплески плавців і нирців остуджують гарячий полудень,
Де коник видобуває хроматичну гаму на ліщині біля криниці;
Через зарості кавунів та огірків з листям, усіяним сріберним ворсом,
Через солонці, доріжки в помаранчевих садках,
попід гостроверхими ялицями,
Через гімнастичний зал, через салун із позавішуваними вікнами,
через контору чи зал для зборів;
Милуючись рідним і милуючись чужим, милуючись новим і давнім,
Милуючись простушкою так само, як і вродливою жінкою,
Милуючись дружиною квакера, коли вона капор знімає
і мелодійно говорить,
Тішачись співом хору в побіленій церкві,
Тішачись щирими словами спітнілого пастора-методиста,
глибоко вражений молитовними зборами на повітрі,
Дивлячись цілий ранок у вітрини Бродвею, притискаючись носом

до товстого скла,
А пополудні гуляючи до вечора путівцями чи берегом моря,
із задертою в небо головою,
Правою рукою і лівою обіймаючи двох друзів, а я — посередині;
Повертаючись додому з мовчазним і смаглявим лісовиком
(він їде верхи за мною, а день гасне, кутаючись у хмари),
Далеко від людських осель ідучи по звіриних слідах
чи по слідах мокасинів,
Біля ліжка лікарняного подаючи лимонад хворому в лихоманці,
Над небіжчиком у труні, коли все навколо стихне,
вдивляючись у нього при свічці;
Подорожуючи до кожного порту — поторгуватись і скуштувати пригод,
Поспішаючи із юрбою галасливою, так само запальний і нерозважний,
як усі ці люди,
Лютий на того, кого ненавиджу, ладний зопалу ножем ударити,
Самотній опівночі на задвірку, без думок, що десь від мене
давно полинули,
Блукаючи по стародавніх пагорбах Іудеї поруч із прекрасним
і лагідним богом,
Пролітаючи крізь космічний простір, пролітаючи в небесах
поміж зірок,
Пролітаючи поміж сімома супутниками, крізь широке кільце
діаметром у вісімдесят тисяч миль,
Пролітаючи поміж хвостатих метеорів, лишаючи, як і вони,
спалахи вогняні за собою,
Носячи з собою місяця-немовля, що в утробі несе
свою власну матір-повню,
Шаліючи, тішачись, плануючи, люблячи, перестерігаючи,
Відходячи й приходячи, з'являючись і знову зникаючи,—
День і ніч я такими шляхами блукаю.
Я відвідую сади вишніх сфер і дивлюсь, чи добрі плоди,
Я дивлюсь на квінтільйони достиглих і на квінтільйони зелених.
Я літаю такими польотами текучої і всепоглинаючої душі,
Мій шлях на такій глибині, де жоден лот не сягне.
Я призволяюся і матерією, і духом,

Мене варта ніяка не спинить, і не стане жоден закон мені на заваді.
Мій корабель ненадовго стає на якір,
Мої гінці плинуть від порту до порту і повертаються до мене
з донесеннями.
Я добуваю полярну хутровину, тюленя, перестрибуючи із жердиною
через прірви, чіпляючись за крихкі крижані брили,
гостроверхі й блакитні.
Я лізу на фок-щоглу,
Глупої ночі я залізаю у "вороняче гніздо",
Ми пливемо в Арктиці, навколо досить світла,
Повітря прозоре, і я задивляюсь на дивовижну красу навкруг,
Величезні громаддя криги пропливають повз мене, а я повз них,—
одне й те саме, куди не глянеш,
На обрії з'являються біловерхі гори, мої мрії линуть до них,
Ми наближаємося до бойовища, де й нам скоро битись,
Ми проминаємо величезну зону охорони тимчасового табору,
ми ступаємо м'яко й сторожко,
Чи входимо у велике зруйноване місто,
Знищених кварталів, споруд більше, ніж живих міст по усій землі.
Я вільний стрілець, мій бівак біля загарбницьких вогнищ,
Я жону молодого з ліжка і сам залишаюся з молодогою,
Я притискаю її цілу ніч до стегон своїх і губ.
Мій голос — це голос дружини, це зойк біля поруччя на сходах,
Ось тіло мого чоловіка несуть, мокро потопельника тіло.
Я розумію великі серця героїв,
Мужність сьогодення і мужність усіх часів,
Ось шкіпер побачив: розбитий пароплав без керма, люди збилися на
палубі,
Смерть за судном женеться, шторм його підкидає на хвилях
і жбурляє в безодню,
Шкіпер кинувся за судном, не відстаючи ні на мить від нього, і вдень
і вночі вірний йому,
І крейдою великими літерами написав на борту:
"Тримайтеся, ми вас не покинемо";
Як він ганявся за ними невтомно, три доби з галсу на галс повертав,

Як нарешті він врятував усіх їх із того дрейфу,
Як виглядали схудлі, в обвислих сукнях жінки,
коли човни відвозили їх від розверстих могил,
Як виглядали мовчазні малята з постарілими обличчями
і врятовані хворі, неголені чоловіки з похололими губами;
Я скуштував це, мені це смакує, мені це подобається
і відразу стає моїм,
Я — той шкіпер, я це пережив, бувши там, із ними.
Гордий спокій мучеників,
Мати з давніх часів, засуджена за чаклунство,
горить на багатті сухому, а діти її стоять, очей не відводять,
Раб, зацькований псами, знеміг, зіперся на тин, відсапує,
вкритий потом,
Судомо коле ноги й шию голками, смертоносний шріт і кулі,—
Всі ці люди — я, і почуття їхні — мої.
Я — той зацькований раб, я корчуся від укусів собак,
Пекло й розпука женуться за мною, бахають, бахають постріли,
Я за штахети хапаюсь, кров сочиться і скрапує з брудної шкіри,
Я падаю в бур'ян, на каміння,
Коні там завпиралися, кричать на них верхівці, підострожують,
це вже близько,
Кпини рвуть мої зболені вуха, ось мене люто б'ють пужалнами
по голові.
Муки — це лиш одна з перемін убрання мого,
Я не питаю пораненого, як йому, а сам стаю пораненим,
Рани мої оживають, поки я, зіпершись на ціпок, стою і дивлюся.
Я розчавлений пожежник, у мене зламана груднина,
Завалилися стіни й поховали мене під руїнами,
Я вдихав жар і дим, я чув, як гукають товариші,
Я здалеку чув стукіт їхніх кайл і лопат,
Вони відсунули обвалені крокви, обережно мене підіймають.
Ось я лежу в червоній сорочці, на вільнім повітрі, вночі,
довкола всі тихі такі ради мене,
Біль нарешті ущух, я лежу знесилений, але й трохи щасливий,
Білі гарні обличчя довкола мене, мідні каски вже зняті з голів,

Юрба, що стоїть на колінах, мерхне разом із смолоскипів світлом.
Воскресають подаленілі й мертві,
Вони — мій циферблат чи стрілки мої, я ж — годинник.
Я старий артилерист, розповідаю про бомбардування мого форту,
Я знову там,
Знову протяглий барабанний бій,
Знову б'ють гармати, мортири,
Знову — прислухаюсь і чую гармати.
Я беру в цьому участь, я все бачу й чую,
Зойки, лайка, ревище, крики схвалення, коли ядро влучило,
Ледь повзе санітарна карета, лишаючи кривавий слід,
Сапери шукають ушкодження і лагодять, що можна,
Гранати падають крізь розірваний дах, віялоподібний вибух,
Високо в повітря зі свистом злітають руки, ноги, голови, каміння,
дерево, залізо.
Знову мій генерал помирає, з горла йому вириваються
булькотливі звуки, він люто махає рукою,
Він видихає запеченим горлом: "Думайте не про мене...
а про... укріплення".

34

Тепер розповім, що я хлопчиком почув у Техасі
(Я розповім не про падіння Аламо,
Ніхто не вцілів, щоб розповісти про падіння Аламо,
Сто п'ятдесят ополченців зацікло в Аламо),—
Це повість про холоднокрівне вбивство чотирьохсот дванадцяти
молодих людей.
Відступаючи, вони утворили каре, їхня амуніція була їм за бруствери,
Дев'ятсот життів удев'ятеро численнішого ворога —
таку ціну взяли вони наперед,
Полковника їхнього поранили, а набої скінчились,
Вони здалися на почесних умовах, одержали папір,
печаткою скріплений, склали зброю і,
як військовополонені, були відправлені в тил.
Це був цвіт техаських ковбоїв,

У вершництві, у стрільбі, у співах, гульні, в залицянні —
скрізь перші,
Плечисті, запальні, щедрі, ставні, горді, люблячі,
Бородаті, засмаглі, вбрані в мисливські костюми вільного крою,
І жодному з них не було за тридцять.
На другу неділю вранці їх вивели повзводно і повбивали;
стояло чудове раннє літо,
Робота почалася о п'ятій годині й до восьмої закінчилась.
Ніхто не скорився команді стати навколішки,
Хтось рвонувся вперед, шалено й безрадно, решта заціпеніла,
Дехто впав одразу, поцілений в скроню чи в серце,
живі й мертві лежали разом,
Недобиті дряпали пальцями землю, ті, кого слідом приводили,
дивились на них,
Напівмертві пробували відповзти,
їх добили — кого багнетом, кого прикладом мушкета,
Підліток — ще й сімнадцяти йому не було — так учепився в убивцю,
що ще двоє вбивців мусили його відтягати,
Хлопець подер на них одяг і заляпав своєю кров'ю.
Об одинадцятій почалося спалення трупів.
Ось така повість про вбивство чотирьохсот дванадцяти молодих людей.

35

Хочете послухати про морський бій давніх часів?
Хочете знати, хто переміг при світлі місяця й зір?
То послухайте цю билицю, як мені розповів її моряк,
батько бабусі моєї.
Ворог наш, слово честі, не тікав на своєму вітрильнику
(так розказував він),
Ворог був щирий англієць, а завзятіших і запекліших за них нема,
не було і не буде;
Він, щойно смерклось, наскочив на нас, накрив шквальним вогнем.
Ми зштовхнулись, поплутались реї, зіткнулись гармати,
Мій капітан власноручно швидко нас знайтував.

Кілька разів нам під ватерлінію вгатили по вісімнадцять фунтів,
При першому залпі розірвало дві великі гармати на нижній палубі,
повбивало усіх довкруг і пробило палубу верхню.
Ми билися надвечір, поночі бились,
Десята вечора, місяць уповні вже височенько, наша течя росте,
доповідають — води на п'ять футів,
Головний старшина суднової поліції звільняє в'язнів
з кормового відсіку — хай рятуються, коли зможуть.
Вартові біля погребів з боєприпасами не підпускають більше нікого,
Бо стільки нових облич, що не знають, кому довіряти.
Наш фрегат зайнявся,
А ворог питає, чи ми не здаємось,
Може, спустимо прапор, і годі битись?
І тут — я сміюся вдоволено, бо чую голос мого маленького капітана:
"Ми прапора не спускали,— кричить він,— ми лише починаємо бій!"
Лишилося три гармати,
Одну капітан власноруч наводить на грот-щоглу ворога,
А дві інші великою та дрібною картеччю подавляють мушкети
й очищають його палуби.
Вогонь маленької батареї підтримують лише марси, особливо грот-марс,
Вони мужньо тримаються до кінця бою.
Ані миті передиху,
Помпи не встигають відкачувати воду, вогонь підступає
до порохового погреба.
Одну помпу збило ядром, усі гадають, що ми вже тонемо.
А маленький капітан незворушний,
Не квапиться, голосу не підвищує, не понижує,
Очі його сяють для нас ясніше, ніж бойові ліхтарі.
Близько дванадцятої при світлі місяця нам здається ворог.

Запала мовчазна північ,
На грудях півми два величезні корпуси недвижні,
Наше судно продірявлене і поволі тоне,

ми готуємось перейти на захоплений корабель,
Капітан на юті, з пополотнілим обличчям, холоднокровно віддає накази,
Неподалік труп хлопчика, що прислужував у каюті,
Мертве обличчя морського вовка з довгим сивим волоссям
і ретельно підкрученими вусами,
Вогонь, попри всі зусилля, палає вгорі та внизу,
Хрипкі голоси двох-трьох офіцерів, здатних іще нести службу,
Безформними купами й поодинці розкидані трупи,
шмаття м'яса на щоглах і рангоутах,
Уривки канатів, гойдається порваний такелаж, легкі,
заспокійливі поштовхи хвиль,
Чорні й байдужі гармати, розкидані мішки з-під пороху, сильний запах,
Де-не-де над головою великі зірки мовчазно й скорботно світять,
Легкі подуви бризу, пахне кугою та прибережним полем,
живі вислуховують доручення умирущих,
Чути свист хірургового скальпеля, зубату його пилку,
Хрипіння, клекіт, хлюскіт крові, короткий дикий зойк і довгий,
слабнучий стогін,
Отаке їм, вони безнадійні.

37

Гей, тюхтії на варті! пильнуйте зброї!
Вони товпляться біля захоплених дверей! я ошалів!
Я втілюю всіх відринутих і страдників,
Осьде я — у в'язниці, в подібі іншої людини,
Я відчуваю тупий біль, що ні на мить не попускає.
Це через мене тюремні наглядачі беруть на плечі карабіни
й стають на варту,
Це мене випускають уранці й замикають увечері.
Жоден заколотник не йде сам у в'язницю в наручниках,
бо і я до нього прикутий, і я йду поруч
(Я той, кому зовсім не весело, я наймовчазніший,
піт скапує мені на тремтячі губи).
Жодного юнака не ведуть самого за крадіжку, а й мене разом з ним,

і судять разом, і виголошують обом нам вирок.
Жоден хворий на холеру не відходить сам у вічність —
я поруч нього лежу й відходжу у вічність,
Посіріло обличчя, жили напнулись, люди сахаються мене.
Прохачі втілюються в мені, а я — в прохачах,
Капелюха простягаю, сором мене пече, я милостиню випрошую.

38

Годі! годі! годі!
Щось мене приголомшило. Стривайте!
Хай моя голова відпочине трохи від ударів, дрімоти, снів, споглядання,
Я бачу, що ледь не припустився звичайної помилки.
Це ж я міг забути насмішників і кривдників!
Це ж я міг забути рясні сльози та удари палиць і молотів!
Це ж я міг байдуже дивитись, як мене розпинають
і вінчають кривавим вінком!
Тепер я пригадую,
Я надолужу згаяне,
Гріб, витесаний з каменю, примножує те, що йому віддали,—
і так кожний гріб,
Мерці воскресають, гояться рани, пута спадають з мене.
Уперед! Я — відроджений верховною силою, я —
один з нескінченного ходу простих людей,
Ми повертаємося від берега, а тоді знову до моря,
ми переходимо всі кордони,
Наші нові обряди вже йдуть землею,
Квіти на наших капелюхах — з тисячолітнього урожаю.
Учні, я вітаю вас! уперед!
Занотовуйте далі, питайте мене.

39

Хто цей приязний, тихий дикун?
Він чекає на цивілізацію чи перевершив і скоряє її?

Може, він з південного заходу і зріс не вдома? чи він канадець?
Він з Міссісіпі? з Айови, Орегону, Каліфорнії?
З гір? із прерій, з лісів? чи з моря матрос?
Де б він не був, чоловіки й жінки приймають і жадають його,
Вони хочуть, щоб він їх любив, торкався їх, говорив до них,
залишався із ними жити.
Вчинки, немов сніжинки, беззаконні, слова прості, як трава,
незачесана голова, регіт, наївність,
Неквапна хода, пересічні риси, пересічні звички і прояви,
Новими формами сходять вони з пучок його пальців,
їх несуть пахощі його тіла й подиху, вони струмують
із погляду його очей.

40

Зухвале сонячне світло, мені не потрібна твоя засмага,—
світи деінде,
Ти освітлюєш тільки поверхні, а я виявляю і поверхні, й глибини.
Земле! ти ніби просиш чогось із моїх рук,
Скажи-но, старенька, чого ти хочеш?
Чоловіче, жінко,— я сказав би, як люблю вас, та не зумію,
І сказав би, що є в мені й що є у вас, та не зумію,
І ще, до всього цього, про журбу свою розповів би,
про пульс моїх днів і ночей.
Дивіться: я не казань кажу і не роздаю милостині,
Коли я даю, то віддаю себе.
Гей ви, безсилі з тремтячими колінами,
Розкутайте свої обличчя — я вдихну в вас мужність,
Підставте жмені, відтуліть клапани своїх кишень,
Мені неможливо відмовити, я примушую, я маю всього удосталь,
маю чим поділитись,
Усе, що маю,— дарую.
Я не питаю, хто ви, мені це байдуже,
Ви нічого не вдієте, ви будете тільки тим, що я у вас вкладу.
Я лину до трударів на бавовниковім полі

й до прибиральника туалетів,
Я по-родинному цілую його в праву щоку,
І в душі присягаюся, що ніколи не відвернуся від нього.
Жінкам, здатним завагітніти, я зачну більших і жвавіших дітей
(Сьогодні я вливаю в них основу набагато величніших республік).
Я поспішаю туди, де хтось помирає, і повертаю ручку дверей,
Відгортаю ковдру до ніг,
Відсилаю додому лікаря й сповідника.
Я хапаю чоловіка, що вже відходить, підводжу його невідпорним
зусиллям волі,—
О зневірений, ось моя шия,
Небом клянусь, не помреш тиі зіприся на мене як СЛІДІ
Потужним подихом я тебе надимаю, і ти зринаєш на поверхню,
Кожну кімнату в домі я виповнюю військом,
Закоханими в мене, переможцями могил.
Спи — я з ними пильнуватиму цілу ніч,
Ані сумнів, ані хвороба не зважаться й пальцем тебе діткнути,
Я обійняв тебе, і віднині ти мій увесь,
А коли встанеш уранці, то побачиш, що справдилися мої слова.

41

Я той, хто подає допомогу хворим, що задихаються, лежачи на спині,
І дужим чоловікам, що міцно стоять на ногах, я подаю ще потрібнішу
допомогу.
Я чув, що говорилося про всесвіт,
Я начувся про якихось кілька тисячоліть;
Це непогано, звичайно, але хіба ж то все?
Звеличуючи й віддаючи, я приходжу,
Відразу ж даю більшу ціну, ніж старі гендлярі обачні,
Я набуваю точних розмірів Ягве,
Літографую Кроноса, його сина Зевса і його онука — Геракла,
Купую ескізи Озіріса, Ізиди, Бела, Брахми, Будди,
У портфель я вільно кладу Маніто, Аллаха на аркуші, гравюру розп'яття
Разом з Одіном і з потворним Мексітілі та всякими ідолами й кумирами,

Беру їх за справжню ціну — й ні гроша більше,
Припускаючи, що вони жили й звершили труди свої у дні свої
(Вони дещо зробили для пташок іще безперих, яким треба нині звестися
і полетіти, й заспівати для самих себе),
Я беру ескізи божеств, щоб краще заповнити ними себе, і дарую їх
кожному стрічному чоловікові, кожній жінці;
Стільки ж божеського, а може, й більше я відкриваю в теслі,
що зводить будинок,
Я віддаю йому вищу, ніж богові, шану, коли він, закасавши рукава,
бере молоток і долото,
Не сперечаючись про одкровення, я вважаю кільце диму чи волосинку
на руці так само незбагненними, як одкровення всяке,
Пожежники біля насосів чи на мотузяних драбинах не менші для мене
за богів у війнах античних,
Я чую голоси їхні серед гуркоту руїни,
Дужі ноги безпечно долають обвуглену дранку, з полум'я, цілі
й неушкоджені, виринають їхні білі чола;
Я молюсь ремісниковій дружині, котра немовлятко годує груддю,
за всіх людей, що народились,
Три коси на жнивах свистять у руках трьох кремезних ангелів,
чиї сорочки висмикуються з-під поясів,
Рудий стайничий з рідкими нерівними зубами спокутує гріхи минулі
та майбутні,
Все продає, що має, пішки йде, щої) адвокатам заплатити за брата,
і поруч сидить, коли того судять за фальшивомонетництво;
Я сіяв щедротно і прагнув засіяти невеличку латку на тридцять
квадратних ярдів,— та не засіяв,
Бо ні бикові, ні скарабею і вполовину не молився так, як треба;
Хто б подумав, що такі чудові гній і грязь,
Надприродне — то все пусте, я сам на свій час чекаю,
щоб стати, одним із богів,
Визріває день, коли я зможу стільки ж добра творити і таким самим
чудотворцем стану;
Всім життям присягаюсь І Я вже стаю творцем,
Я кладу без вагання себе у причаєне лоно тіней.

Хтось гукає з юрби —
Це мій голос, він лунає широко й повнозвучно.
Ну ж бо, мої діти,
Ну ж бо, мої хлопці й дівчата, мої жінки, близькі й домашні,
Виконавець грає запально прелюд, усередині тріпочуть язички
інструмента.
Просто написані акорди без аплікатури — я відчуваю ваше гудіння,
коли натиснути клавіші й коли відпустити.
Голова моя йде обертом,
Рокоче музика, проте лине вона не з органа,
Люди довкола мене, але це не мої домашні.
Вічна персть — тверда, непіддатлива,
Бічні ті, хто їсть і хто п'є, вічне сонце над нами й під нами,
вічне повітря та нескінченні приплив і відплив,
Вічний я та мої сусіди, забавні, злостиві, справжні.
Вічний цей древній нез'ясовний сумнів, вічна скалка, загнана в палець,
цей подих нетерпіння й бажання,
Вічне "тю! тю!" дратівника, доки ми не знайдемо, де сховався хитрун,
і не витягнемо його на світло,
Вічне кохання, вічна плачлива волога життя,
Вічна пов'язка під щелепою, вічні мари смерті.
А ось люди — ходять тут і там із десятицентовиками на очах,
Щоб наситити невиситимий шлунок, щедро черпають ложкою мізки,
Купують квитки, беруть, продають, але на свято
не потрапляють ніколи,
Більшість працює до сьомого поту, оре, молотить і потім
висівки як плату одержує,
А меншість ледарює та владарює, ще й постійно вимагає для себе
пшениці.
Ось — місто, а я — городянин,
Усе, що цікавить городян, цікавить мене: політика, війни, ринки,
газети, школи,
Мер і ради, банки, тарифи, пароплави, заводи, акції, магазини,

рухоме і нерухоме майно.

Сила-силенна карликів вистрибує скрізь у комірцях та фраках,

Я знаю, хто вони (достеменно не хробаки й не блохи),

Я визнаю своїх двійників, найслабший і найпростіший іздобуде
безсмертя зі мною,

Що я роблю й кажу, на них те саме чекає,

Кожна думка, що нуртує в мені, нуртує і в них.

Я знаю добре: я самозакоханий,

Рядки моїх віршів всеїдні, і писати інакше мені не можна,

І, хто б ви не були, запалю вас собою.

Ця пісня моя — не слова буденні,

Це питання раптове, стрибок далі за суть, та все ж до неї ближче;

Що — ця надрукована та оправлена книжка, як не друкар і учень
друкаря?

Що — ці фотографії гарні, як не дружина твоя чи друг у твоїх обіймах?

Що — цей чорний броньований корабель із потужними гарматами в
баштах,

як не мужність капітана й корабельного інженера?

Що — в будинках посуд, їжа і меблі, як не господар із господинею,
як не погляд їхніх очей?

І небо ген там,— але й тут воно, поруч і через дорогу,

І святі й мудреці з історії,— хіба ж це не ви?

Проповіді, вірування, богослов'я,—

хіба ж це не мозок ваш незбагнений?

І що таке розум? і що — кохання? і що — життя?

43

Я не зневажаю вас, священики всіх часів і народів,

Моя віра — з усіх найбільша і найменша з усіх,

Вона давні й сучасні ввібрала релігії і все, що було між ними;

Я вірю, що знову прийду на землю через п'ять тисяч років,

Я чекаю, що скажуть оракули, шаную богів і вітаю сонце,

Я роблю фетиш із першого-ліпшого каменя чи пенька,

я чаклун із палицею в зачарованім колі обісу,

Я допомагаю ламі чи брамінові поправляти світильники перед ідолами,
Я танцюю вздовж вулиць під час фалічного ходу,
я заглиблений у споглядання суворий аскет-індус у пущі,
Я п'ю з черепа мед, я шаную шастри й веді, я вірю в коран,
Я в теокаллі вступаю, заплямлений кров'ю від каменя й ножа,
я б'ю в барабан зі зміїної шкіри,
Я приймаю євангелія, приймаю розп'ятого, я знаю напевно,
що він божество,
Я меду вистояю на колінах, підводжуся до пуританської молитви
чи терпляче сиджу на церковній лаві,
Я проречисто мовлю чи в екстазі вигукую з піною на вустах,
чи заляклий чекаю, доки мій дух мене надихне,
Я дивлюся на брук і землю чи вбік од бруку й землі,
Я з тих, що накручують сферу сфер.
Я — одна з тієї відцентрових та доцентрових сил, я кручуся
і сиплю словами, як людина, що лишає доручення перед мандрівкою.
Занепалі духом, скептики, нудні й відсторонені,
Безжурні, похмурі, байдужі, злі, манірні, невпевнені, безбожні,—
Я всіх вас знаю, я знаю море мук, сумнівів, розпуки, безвір'я.
Як б'ють хвостові плавці кита по воді!
Як блискавично вони звиваються, розхлюпуючи судомно кров!
Мир вам, закривавлені плавці скептиків, нудних і байдужих,
Я разом з вами, так само, як і з усіма іншими,
Минуле однаково відштовхується від вас, від мене й від усіх,
І те, що досі невипробуване, і майбутнє — однаковісінько належить
вам, мені та всім.
Я не знаю, що невипробуване і що попереду,
Але я знаю, що й воно, в свою чергу, роковане і настане.
Воно роковане всім: тим, хто йде, й тим, хто спиняється.
Воно чекає на молодого чоловіка, який помер і похований,
На молоду жінку, що померла й лежить тепер поруч нього,
На дитину, що, зазирнула в двері, а тоді відбігла і зникла назавжди,
На діда, що прожив життя без мети, і від того тепер
більшу гіркоту відчуває, ніж від жовчі,
На того, кого в притулку сушать пияцтво й лихі хвороби,

На безліч замордованих і загиблих, на диких кобу,
яких називають гноєм людства,
На найпростіших істот, що просто плавають, розкривши рота,
і їжа сама туди потрапляє,
На все на землі чи в найдавніших земних могилах,
На все в міріадах сфер і на міріади міріад, що населяють ті сфери,
На все, що є, і на найдрібнішу дещицю того, що ми знаємо.

44

Час мені пояснити свою сутність — устаньмо.
Те, що відоме, я відкидаю,
Я пориваю всіх чоловіків і жінок у Невідомість.
Годинник показує хвилини, але де годинник для вічності?
Ми давно вже вичерпали трильйони зим і літ,
А ще трильйони попереду, і ще, і ще трильйони.
Ті, що досі народжувались, дали нам багатство і розмаїття,
І ті, що народяться згодом, принесуть нам багатство і розмаїття.
Я нікого не називаю ні більшим, ні меншим,
Той, хто посідає свій час і місце,— рівний той з усіма.
Брате, сестро, люди заздрили вам і вас хотіли убити?
Шкода вас, але ніхто не заздрить мені й не хоче вбити мене,
Усі навколо добрі були до мене і мені нема на що нарікати
(Що я маю спільного з наріканням?).
Я — вершина вивершених справ, і я вміщаю все те, що буде.
Мої ноги ступили на щонайвищу сходинку,
На кожній сходинці — оберемки епох, і ще більші оберемки
між сходинками,
Я пройшов усі сходинки, що вниз, та йду дедалі вище й вище.
Вище й вище я підіймаюсь, і примари маліють у мене за спиною,
Ген унизу я бачу первісне величезне Ніщо, я знаю, що був і там,
Я чекав, невидимий, вічно і спав у летаргічній імлі,
Я чекав на свій час, і мені не зашкодив чад вуглецевий.
Довго був я затиснутий там — довго-предовго.
Незмірні приготування робились для мене,

Віддані й лагідні руки спрямовували мене.
Цикли перевозили мою колиску з берега та на берег, і все веслували,
мов човнярі завзяті.
Щоб дати місце мені, зірки поступались, ідучи по колах своїх,
Вони посилали своє проміння, щоб мене у вмістилищі наглядати моєму.
Доки я з матері не вийшов, мене скеровували покоління,
Мій зародок у віках не барився, ніщо не могло його приспати.
Для нього космічні туманності згустилися у запліднену сферу,
Повільно утворювались нашарування довгі, щоб стати йому опертям,
Величезні рослини давали йому поживу,
Чудовиська-ящери переносили його в пащі, обережно клали, де треба.
Сили усі світові працювали невтомно, щоб вивершити мене й звеселити,
І ось я стою на цьому місці, а в мені — моя здорова душа.

45

О юності мить! гнучкість, яку пориває вперед!
О мужність — урівноважена, квітуча й повна!
Мої кохані душать мене,
їх повно у мене на губах, вони забивають пори моєї шкіри,
Штовхають мене на вулицях і в громадських приміщеннях,
уночі голі приходять,
Удень кричать "стережися!" з каменів серед річки,
крутяться і щебечуть над головою,
Вони кличуть мене на ім'я з квітників, виноградників,
із густих чагарів,
Сідають на кожну мить мого життя,
Вкривають мені все тіло м'якими заспокійливими цілунками,
Беруть повні пригорщі любові зі своїх сердець і нечутно
передають мені.
Величаво підноситься старість! Вітаю тебе, несказаний чаре
вмирущих днів!
Кожний стан не тільки шириться сам,— він ширить і те,
що виросте згодом,
І тиша темна шириться, як усе інше.

Я відчиняю свій люк уночі й дивлюсь на світи розпорошені,
І всі множаться нескінченно, скільки можу я полічити,—
аж до пруга найдальших світів.
Ширше і ширше вони просторяться, розлітаються, розлітаються вічно,
Мчать усе далі й далі, за межі світів, і нема їм зупину.
Моє сонце має своє власне сонце і слухняно обертається круг нього,
Зі своїми товаришами воно прилучається до гурту вищого циклу,
Л далі йдуть більші будови, перед якими найбільші — мов цятки.
Ні на мить немає зупину, і не може бути зупину,
Якби я, і ви, і світи, і все, що під ними чи на них, перетворилось
цієї хвилини знову на бліду текучу туманність,
це не спинило б загального бігу.
Ми знову з'явилися б тут, де тепер стоїмо,
І, звичайно, пішли б набагато далі, а потім далі й ще далі.
Кілька квадрильйонів ер, кілька октильйонів кубічних миль
не затримають цієї миті, не змусять її поспішати,
Вони — тільки частинка, і все — тільки частипка.
Хоч видивись очі, за побаченою далиною — ще простір безмежний,
Скільки не лічи — охоплює полічене час безмежний.
Моє побачення призначене, це напевно,
Господь неодмінно прийде і зачекає, доки я прийду, як годиться,
Великий Товариш, вірна любов, за якою страждаю, буде там неодмінно.

46

Я знаю, що час і простір мені підвладні, й що мене ніхто не зміряв
і ніколи не зміряє.
Я вічний блукалець, я вічно в дорозі (прийдіть і слухайте всі!),
Мої прикмети — дощовик, міцні черевики й ціпок, вирізаний у лісі,
Мої друзі не засядуть у мене в кріслах,
Я ні крісла, ні церкви, ні філософії не маю,
Я не веду нікого ні до обіднього столу, ні в бібліотеку, ні на біржу,
Але кожного з вас, чоловіків і жінок, я веду на пагорб,
Лівою рукою я обіймаю ваш стан,
А правою показую на континенти й великий шлях.

Ні я, ні хтось інший не може пройти цю дорогу за вас,
Ви самі повинні її пройти.
Вона недалеко — тут, поруч,
Може, ви нею вже йшли, відколи народилися, хоч і не знали про це,
Може, вона пролягла скрізь: на воді й на суші.
Завдаймо на плечі собі пожитки, мій любий сину,— ти свої, я свої,
і в путь мерщій,
Скільки дивовижних міст і вільних народів до нас пристане в дорозі!
Якщо ти втомишся, я понесу твою ношу, а ти рукою зіприся на мене,
А згодом ти мені тим самим віддячиш,
Бо тільки-но рушимо — вже ніколи нам спочину не буде.
Сьогодні вдосвіта я зійшов на гору і глянув на всіяне зорями небо,
І сказав я своїй душі: "Коли ми оволодіємо всіма цими світилами,
і натішимося ними вдосталь, і пізнаємо їх,—
Чи це виповнить, чи вдовольнить усі наші бажання?"
І сказала душа: "Ні, щойно ми досягнемо цього,— підемо одразу далі
і йтимемо нескінченно".
Ти теж питаєш мене, я чую,
Я відповідаю, що відповісти не можу, ти сам повинен шукати відповідь.
Посидь хвилику, любий сину,
Поїж сухарів, молока попий,
Але щойно ти відіспишся і свіже вбрання одягнеш, я на прощання тебе
поцілую й відкрию ворота — іти тобі далі самому.
Надто довго снились тобі нужденні сні,
Я промиваю тобі закислі очі,
Ти мусиш звикнути до сліпучого сяйва денного світла
і кожної миті твого життя.
Надто довго ти брів попід берегом, тримаючись за дошку,
Тепер я хочу, щоб ти був відважним плавцем,
Щоб ти у відкритому морі стрибнув у воду, виринув, кивнув мені
й, сміючись, труснув чубом.

Я — вчитель атлетів,
Той, в кого груди стають ширші за мої, випробовує ширину моїх грудей,
Той найбільше шанує мій стиль, хто навчився ним перемагати вчителя.
Хлопець, котрого я люблю, теж стає чоловіком —
не завдяки здобутій силі, а по праву,
Краще хай стане лихим, ніж добродішним із покори чи страху;
Він тішиться коханням, смакує біфштекс,
Любов без взаємності чи зневага дошкуляють йому більше,
ніж порізи гострою сталлю,
Він чудово їздить верхи, б'ється, влучає у яблучко, правує човном,
співає пісні та грає на банджо,
Йому до душі вкриті шрамами, бородаті й віспуваті обличчя,
а не гладенько виголені,
І бронзові від засмаги обличчя миліші йому від тих,
що від сонця ховаються.
Я вчу відходити від мого шляху, але хто може відійти від мене?
Відтепер я йду за вами, хто б ви не були,
Мої слова лунатимуть вам у вухах, доки ви не почнете їх розуміти.
Я все це кажу не заради грошей і не для того, щоб згаяти час,
чекаючи на човен
(Це ви рівно стільки ж говорите, а я — всього лиш язик ваш,
У вашому роті він зв'язаний, а в моєму позбавляється пут).
Присягаюсь, що більш ніколи не заговорю десь у домі
про кохання чи смерть,
І присягаюся ніколи вже себе не тлумачити,— хіба тому чи тій, хто
віч-на-віч зі мною зійдеться під відкритим небом.
Якщо схочете мене зрозуміти, йдіть у гори чи на берег моря,
Перший-ліпший комар — одкровення, а краплина чи хвиля — це ключ,
Молоток, весло, ручна пилка підтвердять мої слова.
Кімнати і школи із зачиненими віконницями не можуть
спілкуватися зі мною,
Це радше під силу бешкетникам і дітлахам.
Юнак-механік мені найближчий, він мене добре знає,
Лісоруб, що бере з собою сокиру і глек, візьме на весь день
і мене з собою,

Наймитові на фермі, який оре у полі, приємно чути мій голос,
На вітрильниках плінуть мої слова, я в море виходжу з рибалками
та моряками й люблю їх.
Солдат, що в таборі чи на марші — мій,
Уночі напередодні неминучої битви багато хто мене шукає,
і я не підведу їх,
Цієї врочистої ночі, може, для них останньої, ті, що знають,
шукають мене.
Моє обличчя торкається обличчя мисливця, коли він самотньо лежить,
загорнувшись у ковдру,
Візник, думаючи про мене, не зважає на труську дороги,
Молода мати й стара мати мене розуміють,
Дівчина і дружина відкладають голку на мить і забувають
про все навкруги,
І вони, і всі інші візьмуть до серця, що я сказав їм.

48

Я сказав, що душа не більша за тіло,
І сказав, що тіло не більше за душу,
І ніщо, навіть бог, не вище, ніж кожен із нас для себе,
І хто хоч хвилину йде без любові, той іде на похорон власний,
у свій же саван сповитий,
І що я чи ти без гроша в кишені можемо купити найкраще, що є на землі,
І побачити оком чи показати біб у стручку,— це перевищує
всю мудрість віків,
І немає такого діла, такої роботи, де юнак не міг би стати героєм,
І нема порошинки такої, яка не могла б стати центром всесвіту,
що обертається,
І кожному чоловікові, кожній жінці кажу: хай залишиться ваша душа
незворушна перед мільйонами всесвітів.
І кажу я до людськості: не допитуйтеся про бога,
Адже навіть я, хоч цікавлюся всім, не цікавлюся богом
(Не висловити словами, як мало бентежать мене думки
про бога й про смерть).

В кожній речі я чую та бачу бога, але нітрохи його не розумію,
І не розумію, хто може бути за мене чудеснішим.
Нащо мені мріяти про те, щоб побачити бога ясніше, ніж цей день?
Я щодня, щогодини, щомиті бачу скрізь бога,
На обличчях чоловіків і жінок бачу бога, і на своєму обличчі
у дзеркалі бачу,
Я знаходжу листи від бога просто на вулиці,
і кожний лист підписаний іменем божим,
Та я залишаю їх там, де лежать, бо знаю: куди б не пішов я,
Такі самі листи акуратно приходитимуть до мене навік-віків.

49

А щодо тебе, смерте, щодо вас, прикрі обійми тління,
то марно прагнете мене збентежити.
Без страху береться акушер до своєї роботи,
Я бачу, як вправна рука натискає, приймає, підтримує,
Я схилюся біля порога вишуканих, піддатливих дверей,
Я помічаю вихід, помічаю заспокоєння болю.
А з тебе, трупє, мабуть, непогане добриво, але це не ображає мене,
Я чую, як, зростаючи, духмяніють білі троянди,
Я тягнуся до листяних губ, я тягнуся до гладеньких грудей динь.
А щодо тебе, життя,— я гадаю, що ти — рештки численних смертей
(Безперечно, я сам помирав уже десять тисяч разів).
Я чую, як ви шепочете ген там, о зорі небесні,
О сонця, о траво могил, о вічні переходи від одного до другого,
від нижчого до вищого,
Якщо ви нічого не кажете, хіба я можу щось сказати?
Про каламутний ставок в осінньому лісі,
Про місяць, що спускається по крутосхилах шелесткого смеркання;
Вигравайте, іскри дня й сутінків, вигравайте на чорних стеблах,
що гниють у гною,
Вигравайте під стогнуче белькотання сухого суччя.
Я з місяця підношусь, я підношусь з ночі,
Я бачу, що це мертвотно-бліде мигтіння — це відбитки полудневого

сіяння сонця,—

І виходжу до тривкого й суттєвого від паростка великого чи малого.

50

Воно є в мені — я не знаю, що саме,— але знаю, що є.
Зболіле й спітніле, тіло моє стає спокійне й свіже,
Я сплю... я сплю довго.
Я не знаю, що це,— воно без назви — це немовлене слово,
Його немає в жодному словнику, в жодному вислові, символі.
Те, на чому воно гойдається, більше за землю, на якій гойдаюсь я,
Для нього світобудова — друг, обійми якого мене пробуджують.
Напевне, я міг би сказати більше. Обриси! Я благаю за моїх
братів і сестер.
Чи бачите ви, о братове й сестри?
Це не хаос, не смерть — це форма, єдність, це план... це вічне життя...
це Щастя.

51

В'янення колишнє і нинішнє — я наповнив, я вичерпав те й те,
І далі виповнюю новий сувій майбутнього.
Гей, слухачу! Що ти хочеш звірити мені?
Дивись мені в очі, поки я вдихаю скрадливе наближення вечора
(Щиро кажи, більш ніхто тебе тут не чує, але за хвилину
мене тут не буде).
Чи я собі суперечу?
То й дарма — значить, я суперечу собі
(Я великий, я вміщую безліч людей).
Я дослухаюсь до тих, хто поруч, я на порозі чекаю.
Хто завершив свою денну роботу? хто довечеряє швидше?
Хто бажає пройтися зі мною?
Ну то як — говоритимеш, поки я не пішов? Чи волієш дочекатися,
коли буде запізно?

Пролітаючи, яструб плямистий докоряє мені за лінощі та балакучість.
Я теж аніскілечки не приборканий, і мене тлумачити неможливо,
Я варварським криком кричу над дахами світу.
Останній подих дня затримався ради мене,
Він жбурляє подобу мою слідом за іншими — справжню, мов будь-яка
тінь,
що падає на дику пушу,
Він умовляє мене стати парою і смерканням.
Повітрям я відлітаю, я махаю своїм білим волоссям сонцю, яке тікає,
Плоть вихорить із мене, і я жену її, мереживо рване.
Я заповідаю себе землі, щоб прорости травою, яку люблю,
Як я вам буду знову потрібний, шукайте мене під підощвами
своїх черевиків.
Навряд чи втямите ви, хто я і що я хочу сказати,
Та принаймні я стану вам добрим здоров'ям,
Я очищу й зміцню вашу кров.
Не знайшовши мене одразу, не втрачайте надії,
Не заставши в однім місці, шукайте мене деінде,
Десь-то я зупинився й чекаю на вас.